
Αισθητική φιλοσοφία της τέχνης και του ωραίου

Αικατερίνη Καλέρη, Αν. Καθηγήτρια

το μάθημα *Αισθητική* διδάσκεται στο 4ο έτος, Ζ' εξαμήνο
εισάγει στις κλασσικές έννοιες και θεωρίες της φιλοσοφίας της τέχνης
από τον Πλάτωνα έως τον Καντ

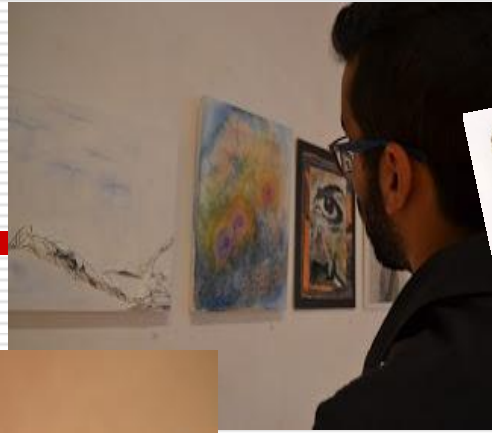
Η αισθητική είναι κλάδος της φιλοσοφίας

- αφορά σε ένα συγκεκριμένο πεδίο της πραγματικότητάς μας
- εκείνο, στο οποίο αναφερόμαστε με έννοιες όπως:
ωραίο/άσχημο, καλές τέχνες (τέχνη), καλλιτεχνικό ...

με σκοπό να προσδιορίσει:

- την 'φύση' των πραγμάτων που ανήκουν στο πεδίο αυτό και
- τους όρους της δικής μας σχέσης με αυτά

υπάρχει ενά τέτοιο πεδίο στην πραγματικότητά μας;;;

Πρώτα η πραγματικότητα που μας περιβάλλει

η εμπειρία μας λέει ότι υπάρχουν φυσικά και κατασκευασμένα πράγματα, τα οποία χαρακτηρίζουμε είτε ως ωραία ή ως άσχημα είτε ως καλλιτεχνήματα και όταν συμβαίνει αυτό

- τα αντιλαμβανόμαστε με συγκεκριμένο τρόπο
- μιλάμε για αυτά με συγκεκριμένο τρόπο
- συμπεριφερόμαστε προς αυτά με συγκεκριμένο τρόπο

Ερώτημα: έχουμε να κάνουμε με ένα ξεχωριστό είδος πραγμάτων και έναν χώρο του πραγματικού που διαφέρει από άλλους;

Απάντηση σε ένα ερώτημα αυτού του είδους δίνει η φιλοσοφία→

Φιλοσοφικά ερωτήματα

- οντολογικό ερώτημα: τι είδους πράγματα είναι τα ωραία πράγματα; ως τί υπάρχουν τα ωραία πράγματα; τί είναι η ομορφιά;
 - γνωσιολογικό ερώτημα: πως αποκτώ συνείδηση του ωραίου; ποιές δυνάμεις της ψυχής, του λόγου, της διάνοιας ή της αίσθησης μου επιτρέπουν να αντιλαμβάνομαι τα πράγματα ως ωραία;
 - 'ηθικό' ερώτημα: πώς μπορεί να εννοηθεί η αξία που αποδίδουμε στο ωραίο και στην τέχνη; ποιά είναι η σημασία της τέχνης και της ομορφιάς στην ανθρώπινη πραγματικότητα; ποιά είναι η θέση της τέχνης/ομορφιάς στο σύστημα των σκοπών του ανθρώπινου βιόκοσμου;
-

μια πρώτη αναλυτική του ωραίου

Πλάτωνος *Ιππίας* (μείζων) : «τί ἐστὶν τοῦτο το καλόν;» 287c

ένα συγκεκριμένο υλικό; ένα συγκεκριμένο εξωτερικό χαρακτηριστικό; κάτι που έχει μεγάλη αξία; κάτι που είναι ταιριαστό (πρέπον); και ως προς τι πρέπει να ταιριάζει;

μήπως να ταιριάζει με τους σκοπούς μας → να είναι το χρήσιμο;

μήπως με αυτό που μας κάνει καλό → να είναι το ωφέλιμο;

μήπως με τις επιθυμίες των αισθήσεών μας → να είναι το ευχάριστο;

Η αναζήτηση στον διάλογο αυτόν δεν καταλήγει: «χαλεπά τα καλά»

(δύσκολα τα ωραία, 304c)

Ποίηση και επιστήμη

παλαιά μὲν τις διαφορά φιλοσοφία τε καὶ ποιητική
Πλάτωνος *Πολιτεία*, I, 607b

το πρόβλημα του Πλάτωνα: πόσο και πώς αληθεύει η τέχνη;

■ δήλωση: φανέρωση

οι ποιητές, οι ραψωδοί αλλά και οι ζωγράφοι, οι γλύπτες κλπ. φανερώνουν κάτι με αυτά που κατασκευάζουν

■ μίμηση: ομοίωση

η ομοίωση γίνεται με μέσα αισθητά (με το σώμα, την φωνή, τα χρώματα, το σχήμα)

■ τρίτη από την αλήθεια

ομοίωση με την εξωτερική όψη των πραγμάτων: είδωλα ειδώλων, παιγνίδι

■ πάθος

οι ποιητές είναι έμπνεοι από μια θεία δύναμη, έν-θεοι (ενθουσιάζονται), έκφρονες

(*Κρατύλος*, 423a-b, *Πολιτεία*, Γ' 393c, *Πολιτεία*, I)

Η τέχνη ως μίμηση

μια σταθερή κατάκτηση για την φιλοσοφία της τέχνης που οφείλουμε στις πλατωνικές αναλύσεις είναι η οντολογική διάκριση, ανάμεσα:

- στα πράγματα που υπάρχουν ως απλά υλικά αντικείμενα του εξωτερικού κόσμου (ως αισθητά) και
- στα ωραία, ποιητικά (σήμερα θα λέγαμε: καλλιτεχνικά) πράγματα που, ενώ είναι και αυτά αισθητά, υπάρχουν ως «μιμήσεις»

η ύπαρξή τους ως ωραία έγκειται στο ότι παριστούν

Η συνολική ιστορία της φιλοσοφίας της τέχνης μπορεί να ξετυλιχθεί ως μια συνεχής εμβάθυνση στο ζήτημα της σχέσης της καλλιτεχνικής δραστηριότητας με την αλήθεια και είχε ως αποτέλεσμα έναν συνεχή μετασχηματισμό της έννοιας της μίμησης, όπου κάθε προχώρημα δεν ακύρωνε αλλά μάλλον ενσωμάτωνε και έδινε νέα σημασία στις παλαιότερες θεωρήσεις.

Η πορεία αυτή του αναστοχασμού αποκάλυψε ότι η ικανότητά μας να θεωρούμε τα πράγματα από την σκοπιά της ομορφιάς και η καλλιτεχνική δραστηριότητα συνδέονται με πολύ ουσιώδεις καταβολές της ανθρώπινης φύσης και μάλιστα με την ίδια την δύναμη του λόγου να κινείται με ελευθερία και να μορφοποιεί και να αναγνωρίζει αλήθεια, κάτι που μπορεί να συνδεθεί και ακόμη βαθύτερα με την μορφοπλαστική δύναμη της ίδιας της φύσης.

.... αυτά ακούγονται βέβαια σκοτεινά, αυτό απλά ανοίγει ερωτήματα, για τα οποία πρέπει να αναζητηθούν επαρκείς απαντήσεις ...
